

ลำดับศักดิ์ของกฎหมายไทย

<Hierarchy Of law>

บทความเผยแพร่ความรู้ลำดับศักดิ์ของกฎหมายไทย ความหมายของกฎหมาย ที่มาของกฎหมาย ลักษณะของกฎหมาย และประเภทของกฎหมาย เพื่อให้ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ และประชาชนทั่วไป ได้รับทราบและทำความรู้จักลำดับศักดิ์ของกฎหมายไทย ระดับอนุบัญญัติหรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า กฎหมายลำดับรอง ซึ่งมีใช้บังคับทางกฎหมายและไม่มีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติหรือรัฐธรรมนูญเลย แต่เป็นคำที่นักวิชาการได้นำมาใช้อธิบายถึงกฎหมายที่ออกโดยฝ่ายบริหารหรือฝ่ายปกครอง อันได้แก่ พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ประกาศกระทรวง ประกาศกรม และกฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนด และมีค่าบังคับต่ำกว่าพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนด จึงสรุปได้ว่า “กฎหมายลำดับรอง” ได้แก่ บรรดากฎหมายซึ่งองค์กรของรัฐฝ่ายปกครองได้ตราขึ้นโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนดฉบับใดฉบับหนึ่ง ซึ่งต้องไม่ขัดต่อกฎหมายแม่บทนั้น และไม่อาจจะ มีบทกำหนดเป็นการตัดทอนหรือจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ เว้นแต่กฎหมายแม่บทมีบทบัญญัติให้ตรากฎหมายลำดับรองมีบทกำหนดเช่นนั้นได้ และได้กำหนดขอบเขตของเรื่องไว้

นายคุณัษฎ์ ถิ่นกลาง
นิติกรชำนาญการพิเศษ

ลำดับศักดิ์ของกฎหมายไทย <Hierarchy Of law>

ก่อนที่จะมาทำความรู้จักลำดับศักดิ์ของกฎหมายไทย ขออธิบายความหมาย ความสำคัญ ลักษณะ ประเภทของกฎหมาย พอสังเขป ดังนี้

1. ความหมายของกฎหมาย

- กฎหมาย คือ กฎเกณฑ์ที่วางระเบียบเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยมีสภาพบังคับให้บุคคลกระทำหรือไม่ให้กระทำ เพื่อกำหนดความประพฤติของบุคคลในรัฐ หากผู้ใดฝ่าฝืนจะมีความผิดและถูกลงโทษ

ลำดับศักดิ์ของกฎหมายไทย <Hierarchy Of law>

2. ความสำคัญของกฎหมาย

- กฎหมายเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคม
- เป็นเครื่องมือของรัฐในการบริหารประเทศ
- เป็นตัวกำหนดความสำคัญของตัวบุคคล
- เป็นเครื่องมือในการรักษาความสงบเรียบร้อย ในสังคม

ลำดับศักดิ์ของกฎหมายไทย <Hierarchy Of law>

3. ลักษณะของกฎหมาย

- กฎหมายเป็นคำสั่งหรือข้อบังคับที่เกิดจากรัฐาธิปไตย กำหนดขึ้นจากคณะบุคคลที่มีอำนาจสูงสุดในรัฐ
- เป็นคำสั่งหรือข้อบังคับที่ใช้ได้ทั่วไปในประเทศนั้น ๆ
- เป็นข้อบังคับที่ใช้ได้เสมอไป
- กฎหมายต้องมีสภาพบังคับ คือ ต้องมีการกำหนดความผิด

ลำดับศักดิ์ของกฎหมายไทย <Hierarchy Of law>

4. ระบบกฎหมายโลก

4.1 ระบบ Common Law คือกฎหมายที่ไม่ได้บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น คำพิพากษาของศาล หรือจารีตประเพณี

- กลุ่มประเทศที่ใช้ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฯลฯ

4.2 ระบบ Civil Law หรือระบบประมวลกฎหมาย บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร กฎหมายจะถูกตราขึ้นโดยฝ่ายนิติบัญญัติ ส่วนศาลจะเป็นผู้ใช้กฎหมาย

- กลุ่มประเทศที่ใช้ ได้แก่ ฝรั่งเศส เยอรมัน ญี่ปุ่น ไทย ฯลฯ

ลำดับศักดิ์ของกฎหมายไทย <Hierarchy Of law>

5. ประเภทของกฎหมาย

5.1 กฎหมายเอกชนและกฎหมายมหาชน

5.2 กฎหมายสารบัญญัติและวิธีบัญญัติ

ลำดับศักดิ์ของกฎหมายไทย

<Hierarchy Of law>

6. ลำดับศักดิ์ของกฎหมายไทย

กฎหมายที่ตราขึ้นโดย
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

กฎหมายที่ออกโดยสามัญชน

1. กฎหมายรัฐธรรมนูญ

2. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

3. พระราชบัญญัติ

4. พระราชกำหนด

5. พระราชกฤษฎีกา

6. กฎกระทรวง

7. กฎหมายที่ตราโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

บทบัญญัติกฎหมายแม่บท

อนุบัญญัติกฎหมายลูก

ลำดับศักดิ์ของกฎหมายไทย <Hierarchy Of law>

6.1 รัฐธรรมนูญ

- * รัฐธรรมนูญ : กฎหมายสูงสุดในการจัดการปกครองรัฐ
- * พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ : กฎหมายที่ตราขึ้นในรูปแบบพระราชบัญญัติ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติให้มีขึ้นอีกรูปแบบหนึ่งในระบบบทกฎหมายไทย เพื่อขยายความของรัฐธรรมนูญบางมาตราให้มีความกระจ่างแจ้ง ชัดเจนและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ลำดับศักดิ์ของกฎหมายไทย <Hierarchy Of law>

6.2 พระราชบัญญัติ

- * พระราชบัญญัติ : กฎหมายที่พระมหากษัตริย์ ทรงขึ้นโดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา
- * พระราชบัญญัติมีบทกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่เป็นประจำตามปกติ เพื่อวางระเบียบบังคับความประพฤติของบุคคลรวมทั้งองค์กรและเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีฐานะสูงกว่าบทกฎหมายอื่น ๆ

ลำดับศักดิ์ของกฎหมายไทย <Hierarchy Of law>

6.3 ประมวลกฎหมาย

* ประมวลกฎหมาย : กฎหมายที่จัดไว้เป็นหมวดหมู่ รวมเรื่องที่เกี่ยวข้องเข้าไว้ด้วยกัน เพื่ออำนวยความสะดวก และการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายตราเป็น พ.ร.บ.

* ประมวลกฎหมายที่สำคัญ ได้แก่

- ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
- ประมวลกฎหมายอาญา
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- ประมวลกฎหมายที่ดิน
- ประมวลรัษฎากร

ลำดับศักดิ์ของกฎหมายไทย <Hierarchy Of law>

6.4 พระราชกำหนด

* พระราชกำหนด คือ กฎหมายที่ตราขึ้นโดยพระมหากษัตริย์ โดยคำแนะนำของคณะรัฐมนตรี หรือเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นโดยฝ่ายบริหารในสถานการณ์อันมีความจำเป็นรีบด่วนเพื่อประโยชน์แห่งรัฐแล้วแต่กำหนดไว้ในกฎหมายแม่บทของแต่ละประเทศ พระราชกำหนดมีอำนาจบังคับเช่นเดียวพระราชบัญญัติอันตราขึ้นโดยฝ่ายนิติบัญญัติ

* พระราชกำหนด มีระยะเวลาจำกัดถ้าผ่านสถานการณ์ฉุกเฉินแล้วต้องนำเข้าพิจารณาในรัฐสภาโดยไม่ชักช้า

ลำดับศักดิ์ของกฎหมายไทย <Hierarchy Of law>

6.5 พระราชกฤษฎีกา

* พระราชกฤษฎีกา : บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่พระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้นโดยอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ หรือพระราชกำหนด เพื่อใช้ในการบริหารราชการแผ่นดิน โดยคำแนะนำของคณะรัฐมนตรี

* เนื้อหา

- กำหนดวันเริ่มต้นบังคับใช้พระราชบัญญัติ
- กำหนดสถานที่ กิจการ หรือสิ่งของที่พระราชบัญญัติจะบังคับใช้
- กำหนดสถานที่ กิจการ บุคคลหรือสิ่งของที่พระราชบัญญัติจะยกเว้นไม่บังคับใช้
- กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดบริหารราชการแผ่นดิน

ลำดับศักดิ์ของกฎหมายไทย <Hierarchy Of law>

6.6 กฎกระทรวง

* กฎกระทรวง : เป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรประเภทหนึ่งของประเทศไทย ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงตราขึ้นโดยอาศัยอำนาจ ตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติ หรือแห่งกฎหมายที่มีฐานะเสมอกัน

* เนื้อหา

- กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขออนุญาต
- กำหนดแบบคำขอ แบบคำร้อง และแบบใบอนุญาต
- กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการยื่นอุทธรณ์ วิธีพิจารณาอุทธรณ์คำสั่งคณะกรรมการตามกฎหมาย

ลำดับศักดิ์ของกฎหมายไทย <Hierarchy Of law>

6.7 ประกาศ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่งของกระทรวง

- * เป็นกฎหมายที่อาศัยอำนาจตามกฎหมายต่าง ๆ
- * กำหนดรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทางเทคนิค
- * กำหนดระยะเวลาการบังคับใช้บทบัญญัติของกฎหมาย

ลำดับศักดิ์ของกฎหมายไทย <Hierarchy Of law>

6.8 ข้อบัญญัติท้องถิ่น

- * ข้อบัญญัติท้องถิ่น : เป็นกฎหมายที่ตราโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่
 - กฎหมายที่ตราโดยกรุงเทพมหานคร เรียกว่า ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร
 - กฎหมายที่ตราโดยเมืองพัทยา เรียกว่า ข้อบัญญัติเมืองพัทยา
 - กฎหมายที่ตราโดยเทศบาล เรียกว่า ข้อบัญญัติเทศบาล
 - กฎหมายที่ตราโดยองค์การบริหารส่วนจังหวัด เรียกว่า ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด
 - กฎหมายที่ตราโดยองค์การบริหารส่วนตำบล เรียกว่า ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล

ลำดับศักดิ์ของกฎหมายไทย

<Hierarchy Of law>

หมายเหตุ

หากเป็นกรณีที่กฎหมายแม่บทได้บัญญัติให้อำนาจอธิบดีออกกฎหมายลำดับรองได้แต่ไม่ได้ระบุว่าให้ออกเป็นคำสั่งกรม ประกาศกรม ระเบียบกรม หรือข้อบังคับกรม ไว้แต่ประการใดหรือเป็นกรณีที่กฎหมายแม่บทนั้น ๆ มีได้บัญญัติให้อำนาจไว้ แต่อธิบดีใช้อำนาจทางบริหารแทนกรณีเช่นนี้ต้องพิจารณาจากเนื้อหาและวัตถุประสงค์ที่จะให้มีผลบังคับ โดยจะต้องแยกพิจารณาเป็น 2 ประเด็น โดยอาศัยระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ ดังนี้

1. กรณีเป็นลักษณะสั่งการ (หนังสือสั่งการ) แบ่งออกไปเป็น 3 ชนิด

1.1 คำสั่ง คือ บรรดาข้อความที่ผู้บังคับบัญชาสั่งการให้ปฏิบัติโดยชอบด้วยกฎหมาย

1.2 ระเบียบ คือ บรรดาข้อความที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ได้วางไว้ โดยอาศัยอำนาจของกฎหมายหรือไม่ก็ได้ เพื่อเป็นหลักปฏิบัติงานเป็นการประจำ

1.3 ข้อบังคับ คือ บรรดาข้อความที่ผู้มีอำนาจหน้าที่กำหนดให้ใช้ โดยอาศัยอำนาจของกฎหมายที่บัญญัติให้กระทำได้

ลำดับศักดิ์ของกฎหมายไทย <Hierarchy Of law>

2. กรณีเป็นลักษณะพระราชอำนาจ (หนังสือพระราชอำนาจ) แบ่งออกไปเป็น 3 ชนิด

2.1 ประกาศ คือ บรรดาข้อความที่ทางราชการประกาศหรือชี้แจงให้ทราบ หรือแนะแนวทางปฏิบัติ

2.2 แลงการณ์ คือ บรรดาข้อความที่ทางราชการแถลงเพื่อทำความเข้าใจในกิจการของทางราชการ หรือเหตุการณ์หรือกรณีใด ๆ ให้ทราบชัดเจนโดยทั่วกัน

2.3 ข่าว คือ บรรดาข้อความที่ทางราชการเห็นสมควรเผยแพร่ให้ทราบ

ดังนั้น จึงสรุปเป็นหลักได้ 2 ประการ ว่ากฎหมายลำดับรองที่ออกโดยอำนาจอธิปไตยจะต้องออกมาในรูปแบบของประกาศกรม คำสั่งกรม ระเบียบกรม หรืออื่น ๆ ใดๆ อย่างไรนั้น จะต้องพิจารณาจากเนื้อหา วัตถุประสงค์ ความมุ่งหมายและบริบทของเรื่องนั้น ๆ ว่าต้องการให้บุคคลภายนอกรับทราบและมีผลผูกพันหรือประสงค์จะให้บุคคลภายในหรือเจ้าหน้าที่ในองค์กรถือปฏิบัติตามแนวทางที่กำหนด ทั้งนี้ เพื่อให้กฎหมายลำดับรองที่ออกมาสอดคล้องเป็นไปตามกฎหมาย และถูกต้องตามระเบียบแบบแผนของทางราชการที่กำหนดไว้

ตัวอย่างการบัญญัติกฎหมายลำดับรอง

พระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2560

กฎกระทรวง กำหนดพิกัดอัตราภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2560 ลงวันที่ 15 กันยายน 2560 - ตอนที่ 13 สิ้นค้าสุรา

ประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง การเรียกเก็บและการคืนภาษีสรรพสามิตสำหรับสินค้าที่นำเข้า ลงวันที่ 16 กันยายน 2560

ประกาศกรมสรรพสามิต เรื่อง กำหนดการใช้ การชี้ค้ำ และ การปิดแสดมป์สรรพสามิต สำหรับสินค้าสุรา ลงวันที่ 29 กันยายน 2560

ระเบียบกรมสรรพสามิต ว่าด้วยการควบคุมโรงอุตสาหกรรมผลิตสุรา พ.ศ. 2560 ลงวันที่ 29 กันยายน 2560

คำสั่งกรมสรรพสามิต เรื่อง มอบอำนาจหน้าที่ให้ปฏิบัติราชการแทนอธิบดีกรมสรรพสามิต ลงวันที่ 16 กันยายน 2560